

مثنى الجزرية

شمس الدين محمد بن الجزري

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

araştırıp, seçen

عَلَى الَّذِي يَخْتَارُهُ مَنِ اخْتَبَرَ

harflerin mahreçleri

مَخَارِجُ الْحُرُوفِ سَبْعَةٌ عَشْرٌ

Harflerin mahreçlerini araştırıp tecrübe edenin (Halil b. Ahmed el-Ferahidi) seçtiği üzere harflerin mahreçleri onyedidir

sona erer

havada

حُرُوفٌ مَدِّ الْهَوَاءِ تَنْتَهِي

kardeşleri

لِلْجَوْفِ أَلْفٌ وَأُخْتَاهَا وَهِي

Cevften elif ve kardeşleri olan vav ve ya harfi çıkar. Bu med harflerinin sesleri havada (boşlukta) nihayete erer.

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

boğazın ortasından

وَمِنْ وَسْطِهِ فَعَيْنٌ حَاءٌ

boğazın ağıza en uzak kısmı

ثُمَّ لِأَقْصَى الْخَلْقِ هَمْزٌ هَاءٌ

Boğazın en alt kısmından (ağıza en uzak) hemze ve he harfi, orta kısmından ayn ve ha harfi çıkar

dil ve damak açısından kaf
harfinden daha önde

üst kısımdaki
etsi damak

dilin arkası

أَقْصَى اللِّسَانِ فَوْقُ ثُمَّ الْكَافُ أَسْفَلُ

boğazın ağıza
en yakın kısmı

أَدْنَاهُ غَيْنٌ خَاوُّهَا وَالْقَافُ

Boğazın ağıza en yakın bölümünden ğayn ve ha harfi çıkar. Dilin arka kısmı ve yukarı hizasındaki etsi damaktan kaf harfi, biraz daha ön kısmından kef harfi çıkar

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

yakınında, hizasında
bulunan dilin
yanlarından

وَالضَّادُ مِنْ حَافَتِهِ إِذْ وَلِيَا

dilin ortası

..... وَالْوَسْطُ فَجِيمُ الشَّيْنِ يَا

Dilin ortasından cim, şin ve ya harfi çıkar. Dat harfi ise dilin sağ veya sol yanlarının üst azı dişlerinin iç kısmına temas etmesi ile çıkar.

dil ucuna
(bitiş yeri) kadar dilin ön yanları

وَاللَّامُ أَدْنَاهَا لِمُنْتَهَاهَا

sağdan veya soldan azı dişleri

لاضراس من أيسر أو يمينها

Lam harfi, dilin ön yanlarından dil ucuna kadar olan kısmının yukarı hizasındaki diş etlerine temas etmesiyle çıkar

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

dilin daha iç kısmı

nun harfine yakın

وَالرَّا يُدَانِيهِ لِيُظْهِرَ أَنْخَلُوا

lam mahrecinin altı

ön / uç

وَالنُّونُ مِنْ طَرْفِهِ تَحْتُ اجْعَلُوا

Nun harfi, lisanın ön (uç) kısmının lam mahrecinin biraz altına koyulması ile çıkar. Ra harfinde ise dilin içe yakın üst(ön) kısmı nun harfinin mahrecine yakın bir yere konur

üst ön dişlerin (usulü)

..... عُنْيَا النَّيَا

lisanın içe yakın ön kısmından

وَالطَّاءُ وَالذَّالُّ وَتَا مِنْهُ وَمِنْ

Ta , te ve dal harfleri lisanın ön kısmının üst ön dişlerin usulüne temas etmesi ile çıkar.

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

yerleşmiş

.....وَالصَّفِيرُ مُسْتَكِينٌ

üst dişlerden

وَالظَّاءُ وَالذَّالُ وَثَا لِلْعُلْيَا

alt ön dişlerin iç kısmı

dilin ön/uç kısmı

مِنْهُ وَمِنْ فَوْقِ الثَّنَائِيَا السُّفْلَى

Safir harfleri lisanın ön (uç) kısmının alt ön dişlerin iç kısmına teması ile çıkar. Za, zel ve se harflerinde ise üst dişlerin uç kısımları kullanılır.

üst

ön dişlerin ucu

فَالْفَا مَعَ اطْرَافِ الثَّنَائِيَا الْمُشْرِفَةِ

alt dudağın iç kısmı

dilin ve üst ön dişlerin ucu

مِنْ طَرَفَيْهِمَا وَمِنْ بَطْنِ الشَّفَةِ

Peltek harfler dil önünün (ucunun) üst ön dişlerin ucuna temas etmesiyle çıkar. Fe harfi üst ön dişlerin alt dudağın iç kısmına temas etmesiyle çıkar.

2.BAB

باب مخارج الحروف

Harflerin Mahreçleri

وَعُنَّةٌ مَخْرَجُهَا الْخَيْشُومُ

لِلشَّفَتَيْنِ الْوَاوُ بَاءٌ مِيمٌ

dudaklardan

Dudaklardan vav, mim ve be harfi çıkar. Gunne sesinin çıkış yeri hayşumdur.

2.BAB

ÖĞRENDİKLERİMİZ

- İbnü'l Cezeri, bu baba harflerin mahreçlerinin adedini vererek başlamıştır. Görüşünü isabetli bulduğu alime göre (Halil b. Ahmed el-Ferahidi) mahreçler 17 tanedir. Bundan bazı alimlerin mahreç sayıları konusunda farklı görüşlere sahip olduklarını anlamaktayız.
- Mahreçleri sıralarken ilk önce cevf mahrecinden başlamıştır. Cevf takdiri bir mahreçtir. Buna rağmen diğer mahreçler varken ondan başlamış olması dikkat çekicidir. Zira cevf mahreci, okuyuşun genelini etkileyen med seslerine ev sahipliği yapmaktadır. Okuyucu diğer harflerin çıkış noktalarını çok iyi kullanmış olsa da cevfi iyi kullanmadığında okuyuş istenilen seviye olmayacaktır. Allahu alem İbnü'l Cezeri buna dikkat çekmiş olabilir.
- Cevfi zikrederken çok önemli bir bilgi vermiştir; med harflerinin sesi havada/dışarıda sona ermelidir. Ses ağzın içinde kalmamalı, içeriden genize doğru atılmamalıdır.
- Cevften sonra boğaz mahrecinden çıkan harfleri sıralamıştır.
- Lisan mahrecine kaf harfini tarif ederek giriş yapmıştır.
- Dat harfinde dilin arka yanlarının kullanılması gerektiğini zikretmiştir.
- Nun harfi, lam mahrecinin biraz altındaki yerden (dış etinden) çıkar.
- Ra harfinde dil, nun harfinin mahrecine yakın yere konulur. Lakin biraz daha dilin iç kısmı kullanılmalıdır.
- Bazı harflerin çıkış noktalarını çok kısa kelimelerle izah etmiştir. Detaylı açıklama için diğer kitaplarına başvurulabilir.